

MARTON LÁSZLÓ EMLÉKÉRE

A Balaton és a várrom ölelésében, a szigligeti temetőben helyezték végső nyugalomra Marton László szobrászművészt az elmúlt év őszén. Az évszakot meghazudtoló szikrázó napsütés szinte ingujjra vetköztette az egyik legnagyobb kortárs magyar szobrász koporsóját körülálló gyászolók sokaságát; a családot, barátokat, tisztelőket. Marton László szép ívű pályájára is fényesen sütött a nap, de időnként, mint általában minden zsenit, az utca árnyékos oldalára kényszerítette a rosszindulat, a politikai széljárás, a szakmai féltékenység.

1925. november 5-én született Tapolcán. Már egészen kiskorában megmutatkozott tehetsége, mindössze két éven belül bauxitagyagból formált állatokat, gyümölcsöket. Édesapja, Marton Károly, a jó nevű, jó kezű, igényes kocsi- és gyógyiparkoló kovácsmester nem kis büszkeséggel mutatta a kuncaftoknak, miket csinál az ő Laci fia. Amikor nagyobb lett, kitanulta a kovácsmesterséget is, ez a családban mondhatni kötelező volt. Édesapját, aki megjárta az első világháború frontjait, elvitték a másodikba is, s besorozták fivérét is, így neki kellett elvégezni a félbehagyott munkákat. Csak lovat nem patkolt, azt nem merte vállalni. De csodálta a lovakat az bizonyos, olyan lovas szobrokat alkotott, amilyent csak kevesen tudnak. A műhely jó előiskola volt a szobrászathoz azért is, mert nagyméretű alkotásaihoz nemegyszer kellett hatalmas vasvázakat készíteni. De nem csak ezt kapta örökségül, hanem az egyenes és tiszta jellemet, igényességet, a munka tisztességét is. Soha nem arra ment, amerre fújt a szél. Bízott a tehetségében, amelyhez igen alapos tudást, műveltséget párosított, nem hódolt a múló divatoknak, követte belső hangját, gondolatait, érzéseit. Értelemmel és szívvel formálta szobrait.

Első munkáját, a Pásztorfiút 17 évesen készítette. A természetes könnyedséggel, veleszületett tehetséggel alkotott szobor olyan remekmű, etalon, amin később sem kellett korrigálnia, amikor bronzba öntve felállították Ipolymezőn, egy másik példányát pedig Tapolcán, a szülői ház előtt. A tizenéves szobrászról oldalakat írtak az újságok, s nagy emberek, még az akkori igazságügyi miniszter is bekopogtatott a Kisfaludy utcai porta kapuján, megnézni a csodagyereket. Ferenczy Béni Lessner Manó biztatására a tavasbarlang megtekintése után kereste fel mint a település másik „nevezetességét.” Tanácsára jelentkezett az Iparművészeti Főiskolára. A muníció úgy jött össze, hogy Fülöp Elemér, a budapesti Prohászka-szobor alkotója elismerő véleménye alapján az akkor már sümegei gimnazista elnyerte Zala vármegye (Tapolca akkor oda tartozott) ösztöndíját, 1000 pengőt. A felvételi simán ment, de volt egy kis gond az életkorral, túl fiatal volt még. Ennek ellenére felvették, majd 1946-ban a Képzőművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait. Mestere, Pátzay Pál hagyta tanítványait rátalálni a maguk útjára, azt vallotta, azt kell csinálni, amihez megvan a képességük.

Ellentmondásos, nehéz időkben kezdte pályáját az ötvenes évek elején, de hamar szárnyára vette a siker. Még főiskolás volt, amikor megkapta a VIT Díját, aztán a Munkácsy-díjat háromszor egymásután a Veronika című portréjáért, a Táncsics-szoborért, majd a Szondiért 1952-ben, 1953-ban és 1956-ban. Kisebb-nagyobb elismerésekkel, plakettekkel később is jutalmazták, de a Kossuth-díj sokáig, 2003-ig váratott magára. Pedig a Dózsa-szobor Mezőtúron, Bocskai Hajdúszoboszlón, Kossuth Sárospatakon, Damjanich Nyíregyházán, Áchim András Békéscsabán, József Attila a Parlament mellett, ugyancsak Budapesten Liszt Ferenc, az Apor-émlékmű, a Cantata profana, a Görgey-szobor a Budai Várban egyik-egyik önmagában is elég indok lehetett volna a díj odaítélésére. S ha mindez nem lett volna elég, ott a páratlanul gazdag életmű többi gyöngyszeme; a Duna korszón trónoló, Budapest jelképévé vált búbajos Kiskirálylány, az Ecce Homo, a meggyötört, megalázott embert ábrázoló Krisztus-szobor a hévízi templomban (e két szobrárt szerette a legjobban), a Torzó, a Fortuna, az Egry-szobor, a Kölcsey-émlékmű, a Kodály-mellszobor, a Kisfaludy Sándor emlékére készült kompozíció, vagy a megmintázottak személyiségét sugárzó portrék tömege, a második világháborús emlékművek, díszkútjai, a Vatikánban, vagy az új Nemzeti Színházban felállított munkái stb.

Vonzódott a nagyméretű, több méteres szobrokhoz. Még gyerekfejjel lemásolta könyvből Fadrusz kolozsvári Mátyás-szobrát. Felkerülve Pestre ámulattal töltötte el Andrássy Gyula kétszeres életnagyságú szobra, körbejárta, tapogatta, simogatta, mígnem egy rendőr el nem parancsolta onnan. Vénájában voltak a nagyméretű

alkotások, a monumentális köztéri szobor volt az igazi műfaja. Az ilyen megbízások felvillanyozták, szinte repedezett az alkotás boldogságától. Érmek, kisplasztikát nem is igen készített.

Nem volt kedvenc anyaga, az egyiket jobban szerette, mint a másikat. A követ azért, mert parancsol az alkotónak, mit tehet vele, mit nem, s a legvacakabbat is, ha megcsiszolta, már gyönyörű lett. Nem használt semmiféle segédeszközt, gipszintát, pontozógépet, azonnal, élesben dolgozott. A bronzot meg azért szerette, mert azzal lehet csapongani, lobogni, s rajta marad a művész ujj nyoma.

Marton Lászlót szobrászként ismerjük, de festőként is a legjobbak közé tartozott. Pátzay Pál és Ferenczy Béni mellett Bernáth Aurélt és Szőnyi Istvánt is mesterének vallotta. A világháború idején kamaszként mésszel festett, a boltokban nem lehetett kapni festéket. Örömet, kikapcsolódást jelentett számára az ecsettel való foglalatosság. Akvarell- és olajképein formai változatossággal és különleges színkezeléssel örökítette meg a fél világot, ahol csak megfordult, Hawaiitól Japánig, de kedvenc témája a szűkebb pátria volt; a Balaton, a Badacsonyi s Szigliget, ahol hajdan szőlészkedett is. Amikor már nem bírt a művelésével, s a munkanélküliség ellenére sem akadt munkakész, fájó szívvel kivágta a tőkét, de továbbra is kedves tartózkodási helye maradt szigligeti tusculánuma, ahol galériát nyitott. Ugyancsak állandó kiállítása látható Tapolcán s budapesti műtermében.

Szobraival s időnként képeivel is rendszeresen szerepelt csoportos és egyéni tárlatokon. Hazai kiállításain kívül bemutatkozott, többek között, Antwerpenben, Párizsban, Szófiában, Moszkvában, Varsóban, Dublinban, Németországban, Japánban és Angliában. E két utóbbi országban a szó szoros értelmében is királyi fogadtatásban részesült. Tokióban Takamadó herceg nyitotta meg kiállítását, Angliában, pedig a brit trónörökös, akinek két alkalommal is vendége volt. Károly herceg, aki szabad idejében maga is szívesen fest, szívébe zárta, csodálta Marton László művészetét. A tulajdonában lévő, carrarai márványba vésett gyönyörű, szinte éteri női test, a Torzó a highgrove-i kastély egyik ékessége.

Marton László sikerei csúcán is közvetlen ember tudott maradni. Rendkívül bölcs, művelt, szellemes, lebilincselő beszélgetőtárs volt. Igazi reneszánsz emberként élvezte a létezés boldogságát, és mindennekfelett szerette családját. Viszonylag későn vált apává, de második unokáját is még ölbe vehette. Szerencsésnek érzem magam, hogy hosszú délutánokat tölthettem el vele egy-egy pohár ital mellett. Mint földiek – ráadásul egy utcában is nőttünk fel, igaz pár évtizednyi különbséggel – nagyon sok közös ismerősünk akadt, még közös tanárunk is volt, anyai nagybátyja, Bóday tisztelendő pedig hittanra oktatott. S aztán a beszélgetés mindig a szobrászathoz tért vissza, hiszen mindig dolgozott, ha nem volt éppen megbízása, akkor is kellett valaminek lenni a munkaállványon. Ha meglátott, vagy olvasott valamit, szoborba öntve adta tovább az élményt. Az élet a legcsodálatosabb téma – vallotta. Így született a Kiskirálylány az utcán játszó gyerekek látványából, vagy a Hajléktalan, olvasmányból a Hamlet stb. Plasztikai láttán azt érzi az ember, hogy a szobor egyszerre született a gondolat, semmi görcsösség, mesterkéeltség. Eleven és életszerű minden munkája. A modernrajongó hivatalos ítések persze gyakran inkább hallgattak szobrairól, bírálni nem merték, dicsérni meg nem akarták. Nem volt a médiumok kedvenc nyilatkozója sem. Azt azonban még az ellendrukkerei is hangoztatták, hogy virtuóz keze van. Nem vették el a kedvét az alkotástól a pályázatok visszasságai, a megrendelők különböző elvárásai, sem a be nem váltott ígéretek. Tudta, hogy a divat mulandó, az idő rostáján csak azok a művek maradnak fenn, amelyek vonzzák a tekintetet, sugárzásuk van, meg tudják szólítani minden kor emberét. Hitte, hogy az értelem majd megtalálja a különböző áramlatoknak azt a sávját, amely valódi érték. A nagy kultúrák nagy mestereit tekintette példaképnek, s a mai értelmezéssel igyekezett átmenteni realizmusukat. A művészet e folyamatosságában egy láncszemnek szánta munkásságát.

Túl a nyolcvanon, még nagybetegen is tele volt tervekkel, alkotóvággyal. Szinte az utolsó percig dolgozott. Már halála után avatták fel Babits-szobrát Budán, a Vérmezőn, Wass Albert-mellszobrát pedig szülővárosában, Tapolcán. S ezzel immáron lezárult Marton László több száz, itthon és szerte a nagyvilágban, tereken, épületeken felállított, illetve köz- és magángyűjteményekben őrzött szoborból álló egyetemes léptékű és értékű életműve.